

می‌توانیم نهضت علمی تعلیم‌وتربیت در ایران را رقم بزنیم

عکس: حیدر تقی‌زاده / شهرآر

کاری می‌توان انجام داد، در نوع رویاروشدن حکمرانی با این حوزه نهفته است. زیرا هرچا سبم حاکمیت در تربیت کودک افزایش می‌یابد، تبلور آن را در لایه‌های پایین خانواده بیشتر می‌بینیم. در خانواده مدل رویارویی با جریان تربیت، بسیار وسیع‌تر و بالغ‌تر از دعوایبی است که اکنون دنیای مدرن درگیرش است. اکنون مسئله ما بیش از آنکه تربیت کودک باشد، رویکرد اسلامی آن است، هرچند مأموریت جدی تربیت اسلامی در دوره بزرگ سالی است.

- از حکمرانی‌های ناشناخته غفلت نکنیم

بیان کرد: مسائل مادر حوزه‌نظری کودک بسیار اصیل و عمیق است. در حوزه عملی نیز اطراف و اکناف بحث فراتر از این است که آیا فقط الگوها را دنبال کنیم یا به دنبال ابداع باشیم.

- مسئله ما در حوزه کودک، ارجاع به مبانی است، نه به گذشته

همچنین در بخش گفت‌وگوی تعاملی این میزگرد، حجت‌الاسلام والمسلمین الهی‌خراسانی در پاسخ به نظر دکتر باغلی گفت: شما مسئله را خیلی دولتی و حاکمیتی می‌بینید. این حد از نقش قائل شدن برای حکمرانی، نه مبنای دینی دارد و نه مبنای عقلانی یا تربیتی. تقلیل کودکی در ایران به مواجهه‌ای انفعالی در برابر جریان مدرن و ساده‌سازی پاسخ، به‌صورت دوگانه بازگشت به‌گذشته یا پیوستن به مدرنیته، چندان تصدیق نمی‌شود. زیرا بخشی از مسائل نظری‌مادر حوزه کودک مانند چیستی کودکی، بیش از سیمده‌سال پیشینه داشته و دست کم چند قرن است در حوزه علم اخلاق و فلسفه درباره آن بحث می‌شود. درواقع مسئله ما در حوزه کودک، ارجاع به گذشته نیست، بلکه ارجاع به مبانی است. از سوی دیگر، به‌علت وجود شکاف میان نظریه و عمل و نبود ابزاری برای سنجش کارآمدی، در میزان مؤثربودن اقدامات توافقی نداریم و نظام حکمرانی ما تاکنون از پاسخگویی شانه خالی کرده است.

عضو هیئت‌علمی مرکز تخصصی آخوندخراسانی در پاسخ به پرسش یکی از دانشجویان حاضر در نشست درباره اینکه پرداختن جدی‌تر به دوران کودکی در ایران نشانه زوال این مفهوم در ایران است یا نوعی دگراندیشی در این زمینه، توضیح داد: به‌نظر بنده این گمان، فریب نظری است که ما را درگیر تقلیل‌دادن اهمیت کودکی خواهد کرد. می‌توان گفت نظریه‌پردازان زوال کودکی نیز مانند طراحان بحث فمینیسم، پیشگامان و جاده‌صاف‌کن‌های پیوستن کودکان سنین پایین‌تر به حوزه فناوری هستند. بگذاریم کودک، کودک بماند و او را به ریات و کاربری بی‌چون‌وچرای فناوری تبدیل نکنیم.

- علت اصلی فقر نظری، ناشی از فقر نگاه است

به عقیده وی، فقر نظری در حوزه کودک نیز بیش از آنکه زاییده فقر باشد، ناشی از فقر نگاه است. زیرا کسی که نشانی را یاد ندارد، خواهد گفت این نشانی در شهر وجود ندارد. به‌عنوان مثال در حوزه اخلاق پزشکی، دو دهه است در ایران دائم می‌شنویم که اخلاق حرفه‌ای پزشکی وجود ندارد، درحالی که به‌اشتباه کم‌کم علم اخلاق اسلامی را باز کرده‌ایم و هرچه نگاه می‌کنیم، در آن اخلاق حرفه‌ای یا اخلاق پزشکی نمی‌بینیم! این درحالی است که در سنت دینی تمدن اسلامی در میانه غرب قدیم

یعنی یونان و غرب کنونی، وظیفه طراحی و مدل‌سازی رفتارهای اخلاقی، برعهده علم فقه بوده و اخلاق ما فقط اخلاق نظری بوده است. چون علم فقه، دستگاهی ترویجی است که مسلمانان ابداع کرده‌اند تا آمیزه‌ای از اخلاق و قانون با هم باشد، اما چون در سنت غرب قدیم و غرب جدید این دو از هم تفکیک شده است، با این تفکیک می‌بینیم در اخلاق آن‌ها چیزی به نام اخلاق پزشکی و حرفه‌ای و غیره وجود دارد که ما همه آن‌ها را فقط به اخلاق ترجمه می‌کنیم و می‌گوییم با این حساب ما بحثی از اخلاق پزشکی نداریم، اما کافی است شما فقه‌های فقه را باز کنید تا در قسمت اخلاق پزشکی، فهرست بیش از پانزده مورد اخلاق پزشکی کلان را ببینید، مانند رابطه پزشک با بیمار، افشای اسرار بیمار و اجازه تصرف در اندام‌های انسانی. بنابراین خیلی جاها نشانی را اشتباه می‌رویم و در پاسخ اینکه اسناد نظری چه زمانی به مبنای عملی تبدیل می‌شوند، باید گفت مبنای عملی‌شدن اسناد نظری در همین دانش‌نظری اتفاق نمی‌افتد، بلکه

در دانش فقه است، ولی ما پاسخگویی‌را می‌خواهیم که به آن حوزه دسترسی داشته باشند، نه به حوزه‌ای که مأموریتش این نیست. بخش زیادی از پاسخ‌ها وجود دارد که می‌تواند چالش‌های نظری را از جمله در حوزه کودک برطرف کند، اما تحقق این مهم با دو چالش اختلاف میان صاحب‌نظران علوم مختلف و انطباق‌نداشتن با وضعیت کنونی روبه‌روست که جریان کنونی را حمایت یا اصلاح یا تعدیل کند. درواقع ما مبدل‌ها، لولاه‌و نهاده‌های واسطی نداریم که بتواند دست صاحب‌نظران و پرسشگران را در دست هم بگذارد.

- به جای مطالعات نظری، بازار حوزه کودک را راهبری می‌کند

در ادامه این میزگرد، دکتر همتی‌فرا اظهار کرد: ورود به عمل از مقیاس کلان و حاکمیتی است که نشان می‌دهد خلأها و چالش‌های نظری‌ما در حوزه مطالعات کودک کی کجاست. به‌عنوان مثال اکنون در حال تدوین آیین‌نامه فضا و تجهیزات برای کودکان در کشور هستیم و یکی از پرسش‌هایی که برایمان پیش آمده، مسئله حیوانات است، حیوانات کودک و کودکان از منظر بهداشتی، فرهنگی، تربیتی، جامعه‌شناختی، فقهی و ... خوب پاسخ‌خ چیست؟ یا وقتی از ساختار هیئت‌امنا می‌پرسیم، نحوه نمایندگی خانواده و ایفای نقش آن مشخص است؟ یا در ارزیابی محتواها، معیار فارخ‌بودن به‌جز فرم و محتوا چیست؟ کدام نظریه رشد می‌تواند از بدو تولد تا شش‌سالگی را که حوزه مأموریت سازمان ملی تعلیم‌وتربیت کودک است، پشتیبانی کند که هم با مبانی قرآن و هم با یافته‌های علمی و فرهنگ و قوانین ما تطابق داشته باشد و در عین حال عینی و جزئی به ما بدهد؟

وی یادآور شد: در حوزه‌نظری هر جارجوع می‌کنیم، بن‌بست است و مطالعات نظری اصلا وارد نشده‌اند، شاید در اسناد گذشته ما که پژوهش نشده است، بالقوه پاسخ‌هایی باشد، اما دانش آماده‌ای که حاکمیت یا کسی که درگیر عمل است، هنگام برخورد به‌گره‌های عملی بتواند به آن رجوع کند، وجود ندارد. این نشست‌ها کمک می‌کند دست‌کم کودکی، مسئله شود، چون خیلی جاها کودکی مسئله نیست و بیشتر راهبری این حوزه با بازار است که تعیین می‌کند چه چیزی باید مطالعات را جهت دهی کند. در نتیجه وقتی شرکتی دغدغه تولید نرم‌افزاری را پیدا می‌کند یا پشت یک محصول قرار می‌گیرد، اوست که جهت‌دهی

می‌کند چه مطالعه‌ای انجام شود. بازار هم البته وارداتی است و در تطبیق دارد کار می‌کند، نه در تولید. این یکی از نقص‌های جدی است که با آن روبه‌رویم. به عبارت دیگر، در حوزه تربیت افزون بر دوگانه سیاست و خانواده، باید ضلعی دیگر به نام اقتصاد یا بازار را نیز در نظر بگیریم که خود او هم نوعی از حکمرانی را دارد و اتفاقاً در دوران کودکی بسیار کنشگرتر است و حتی برای والدین دارد جهت می‌دهد و دافقه‌سازی می‌کند.

- تعلیم‌وتربیت مُتربی‌منوط به خودساختگی مربی است

دکتر جاویدی در پاسخ این پرسش دانشجویان که چگونه می‌توان منابع دینی را به حوزه کودک پیوند داد، تأکید کرد: یکی از نکات مهم این است که مربیان، معلمان و استادان بیش از دغدغه تعلیم و تربیت کودکان و دانش‌آموزان یا دانشجویان، اگر دغدغه تربیت خود را داشته باشند، بسیار مؤثرتر واقع می‌شوند. زیرا این‌ها الگو هستند. نکته مهم دیگر، توجه به مراحل تربیتی است که مایمیراکرم^(ص) مطرح فرموده و سه دوره هفت‌ساله تربیتی را تعریف کرده است. به عبارت دیگر، حکمرانی باید به کنکاش در این مراحل و ارائه محتوای متناسب با آن توجه‌کند.

- ۳۰۰ مسئله کودکی در انتظار شکست انحصار پژوهش دکتر علم‌الهدی در جمع‌بندی مباحث و پاسخ به پرسش یکی از دانشجویان درباره فقر نظری حوزه کودک و لزوم تولید علم در این حوزه، گفت: به نظر می‌رسد از بخش‌های مهمی که سازمان کودک باید درگیر آن باشد، حلقه‌های گم‌شده است. به‌عنوان نمونه، براساس سنتی تحقیقاتی، معمولاً مراحل تحقیق و اجرا از هم جدا تعریف می‌شود، درحالی که دوره این تفکیک‌ها به پایان رسیده است. بنابراین لازم است حلقه‌های مبانی و واسط برای اتصال این دو مرحله داشته باشیم. اگر پژوهشکده‌ای در حوزه کودک می‌خواهد فعال شود، باید درصدد برقراری این اتصال‌ها باشد. براین اساس از کارهای مهم سازمان کودک، همین سروسامان دادن به پروژه‌های پژوهشی و برقراری اتصالات است. تاکنون سیمصد مسئله پژوهشی دوران کودکی را جمع‌آوری کرده‌ایم، اما نتوانسته‌ایم آن‌ها را به‌بدنه پژوهشی کشور متصل کنیم.

وی در ادامه به مصوبه اخیر شورای عالی عطف درباره شکستن انحصار پژوهش‌ها اشاره و تصریح کرد: تاکنون به‌علت نبود آیین‌نامه‌ای برای ارتقای پژوهشگران آزاد، انحصار پژوهش در اختیار هیئت‌علمی دانشگاه‌ها بود، اما اکنون شورای عطف به تدوین آیین‌نامه موظف شده است تا پژوهش‌های آزاد نیز ارتقا یابند. در این صورت ظرفیت زیادی در اختیار کارفرما قرار می‌گیرد که می‌تواند اتصالات لازم میان پژوهش و اجرا را برقرار کند. همچنین لازم است سیاست‌گذاری حوزه علم که اکنون از تولید علم یا ترجمه هدفمند شروع می‌شود و سپس به تولید علم می‌رسد، اصلاح شود. امیدواریم در همین دوره‌ای که به شدت نیازها آشکار شده است، مسیری که میان جامعه و دانشگاه، حوزه و دانشگاه با انتشارات و تحقیقات را تفکیک می‌کرد و در نتیجه رساله‌ها منتشر یا عملیاتی نمی‌شد، تغییر کند.

- نهضت علمی تعلیم و تربیت در ایران علم‌الهدی بیان کرد: این مسیر باید با خودباوری و خوش‌بینی به فرهنگ و ذخایر بومی کشور مانند ادبیات غنی تعلیم‌وتربیت ایرانی و اسلامی همراه باشد. اینکه کشوری با دست‌کم ۱۵ هزار سال پیشینه نزدکشورهایی که دویست‌ساله هم نیستند، دست‌دراز کند، ناشی از غفلت و خواب‌زگی‌ماست. وجود این خودباوری در کنار طراح‌ی زیرساخت‌ها به کوشش نظام آموزشی کشور می‌تواند چیزی شبیه نهضت علمی درباره مسئله تعلیم‌وتربیت در ایران را رقم بزند.

در اولین نشست هم‌اندیشی و هم‌افزایی فعالان فرهنگی و اجتماعی

حوزه خانواده در خراسان رضوی تأکید شد

ضرورت «یدواحد» برای برطرف کردن گره‌های فرهنگی و اجتماعی

محمدخسروی

اولین نشست هم‌اندیشی و هم‌افزایی فعالان فرهنگی و اجتماعی حوزه خانواده در خراسان رضوی با همکاری اداره کل ورزش وجوانان استان خراسان رضوی، مؤسسه جوانان آستان قدس رضوی، مجمع کانون‌های فرهنگی تبلیغی سازمان تبلیغات مؤسسه الزهرا^(ص) و مرکز جامع خانواده استان خراسان رضوی در مجتمع فرهنگی امام‌رضا^(ع) برگزار شد. این نشست هم‌اندیشی که با حضور بیش از صد نماینده از تشکل‌های فرهنگی اجتماعی فعال در حوزه خانواده از سراسر استان برگزار شد، اهدافی ازجمله هم‌افزایی مجموعه‌های هم‌سو، آشنایی هرچه بیشتر کنشگران اجتماعی با یکدیگر، ایجاد قدرت اجتماعی برای کمک فکری به مسئولان، شبکه‌سازی فعالان فرهنگی واجتماعی و حلقه‌های میانی و بررسی و ارائه راه‌حل و نقاط قوت و ضعف تشکل‌های هم‌سو را دنبال می‌کند.

مدیر مرکز جامع خانواده در خراسان رضوی در این نشست هم‌اندیشی گفت: مرکز جامع خانواده زیر نظر بنیاد ملی خانواده در استان خراسان رضوی فعالیت می‌کند که چند رسالت مهم ازجمله شناخت کنشگران و مجموعه‌های فرهنگی واجتماعی حوزه خانواده کل استان برای هم‌سوکردن و هم‌پوشانی و وحدت رویه را دنبال می‌کند.

- ضرورت هم‌افزایی تشکل‌ها

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن فدایی ضمن اشاره بر ضرورت استفاده مجموعه‌های فرهنگی حوزه خانواده از ظرفیت‌های همدیگر، بیان کرد: مرکز جامع خانواده در همه واحدها اعم از اشتغال، همسان‌گزینی، طب، آموزش و ... طرح‌هایی دارد که هدف امسال مرکز طرح ازدواج بدون طلاق است.

وی در ادامه بیان کرد: اگر ازدواج‌ها با آگاهی کامل صورت بگیرد و علاوه بر کفویت‌های اقتصادی، خانوادگی و دیگر کفویت‌های حوزه‌مادی‌گرای، کفویت روحی نیز در نظر گرفته شود، طلاق نخواهیم داشت.

مدیر مرکز جامع خانواده در خراسان رضوی افزود: شاید در نقاط گوناگون شهر مشهد و استان مجموعه‌های فرهنگی باشند که اقدامات مهم و شایانی انجام داده باشند، اما ما از آن‌ها ذره‌ای شناخت نداشته باشیم.

- باز شدن گره‌های فرهنگی با کمک تشکل‌ها

حجت‌الاسلام والمسلمین فدایی بر ضرورت افزایش قدرت اجتماعی حلقه‌های میانی در امور فرهنگی تأکید کرد و افزود: مجموعه‌های فرهنگی فعال در حوزه خانواده با قدرت اجتماعی، بسیاری از گره‌های فرهنگی را می‌توانند باز کنند. وی ادامه داد: هدف مرکز جامع خانواده از برگزاری نشست‌ها این است که مجموعه‌های فرهنگی مدنظر مرکز باهم اندیشی به هدفی واحد و نقشه‌راه برسند و بر اساس همان عمل شود.

- تشکیل شبکه مردمی

قائم‌مقام مرکز جامع خانواده و دبیر نشست هم‌اندیشی و هم‌افزایی فعالان فرهنگی واجتماعی خراسان رضوی در حوزه خانواده نیز در ادامه این نشست گفت: مرکز جامع خانواده با تأکیدات رهبر معظم انقلاب تأسیس شده است و به‌صورت کاملاً مردم‌نهاد در همه استان‌ها فعالیت می‌کند.

جواد محمدزاده یادآور شد: شناسایی تشکل‌های فرهنگی واجتماعی و شکل‌گیری یک شبکه مردمی واجتماعی یکی از مأموریت‌های شعب بنیاد ملی خانواده در استان‌ها به‌شمار می‌رود.

مسئول واحد خواهران مرکز جامع خانواده و مؤسسه فرهنگی الزهرا^(ص) خراسان رضوی نیز در ادامه بیان کرد: امروزه آسیب‌ها در زمینه خانواده روز به روز بیشتر شده است. زیرا دشمنان به‌عنوان هدفی راهبردی کانون خانواده را نشانه گرفته‌اند. زهراسادات رضوی افزود: چرا شهری مذهبی که از وجود امام معصوم فیض می‌برد و باید بتواند به‌عنوان الگویی برای دیگر شهرها معرفی شود، باید جزو شهرهایی با بالاترین آمار طلاق در کشور قرار بگیرد؟ بنابراین تصمیم گرفتیم طرحی جامع و کامل با توجه به آموزه‌های امام‌صادق^(ع) با نام طرح ازدواج بدون طلاق در مرکز جامع خانواده شعبه استان خراسان رضوی اجرا کنیم.

- ازدواج بدون طلاق

مسئول واحد خواهران مرکز جامع خانواده و مؤسسه فرهنگی الزهرا^(ص) خراسان رضوی در این باره تشریح کرد: مرکز جامع خانواده سعی می‌کند با ارائه نقشه‌کاری جامع و با استفاده از حداکثر ظرفیت مشارکت مردمی و نگاه همه‌جانبه در امر مشاوره، تسهیلگری وساطت ازدواج، خانواده، حقوقی، اقتصادی، اشتغال و کارآفرینی پوشش دهنده همه ا فشار مردم شهر باشد و نیز همه مراحل و مسائل قبل، حین و پس از ازدواج را زیرپوشش قرار بدهد.

سادات رضوی گفت: تلاش شده است کاستی‌ها را به حداقل برسانیم تا به‌عرفی از هدف عالی مرکز جامع خانواده یعنی ازدواج بدون طلاق دست پیدا کنیم.

در این نشست فعالان فرهنگی در حوزه خانواده به بیان تجربیات موفق خود پرداختند، اما شاید بتوان گفت که نزدیک‌ترشدن تشکل‌ها به یکدیگر و اجباری کردن مشاوره‌های پیش از ازدواج به جای مشاوره اجباری قبل از طلاق ازجمله مطالبات مهم کنشگران بود.

در انتهای این نشست مشترک با حضور کنشگران پانزده کارگروه تشکیل شد و مرکز جامع خانواده در بیشتر این کارگروه‌های تخصصی مطالبات خود را پیگیری خواهد کرد. تشکل‌های فعال در حوزه خانواده به‌صورت کاملاً تخصصی در بیشتر این کارگروه‌ها به فعالیتشان ادامه خواهند داد و با شناسایی و معرفی تشکل‌های هم‌سو به یکدیگر در راستای منویات رهبر معظم انقلاب به جریان مهم و اساسی تحکیم خانواده و ترغیب جوانان به ازدواج و فرزندآوری و کاهش آمار طلاق در جامعه قدم برخواهند داشت.

میزگرد تخصصی «مسئله کودکی در ایران از منظر علوم انسانی» با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین مجتبی الهی‌خراسانی عضو هیئت‌علمی مرکز تخصصی آخوندخراسانی، دکتر طاهره جاویدی عضو هیئت‌علمی روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه فردوسی، دکتر جمیله‌سادات علم‌الهدی عضو هیئت‌علمی گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهیدبهشتی^(۴)، دکتر حسین باغلی عضو هیئت‌علمی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی، دکتر مجتبی‌همتی‌فرا رئیس سازمان ملی تعلیم و تربیت کودک و دکتر حسین افخمی، رئیس پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی، سوم شهر یور به همت مؤسسه زیست‌بوم تربیتی نپی برگزار شد.

- فقر نظری برای ورود به حوزه کودک

حجت‌الاسلام والمسلمین الهی‌خراسانی در این میزگرد با اشاره به تفاوت ترسیم‌ها و تصاویر کودکی از دیدگاه علوم مختلف که هر یک زمان آغاز و پایان کودکی را متفاوت از دیگری می‌دانند و نیز تعاریف مختلف

موجود از مفهوم تربیت، گفت: در چنین وضعیتی نمی‌توان به‌صورت دقیق حوزه عاملیت اصلی و مؤثر بر کودکی و به تبع آن، تکالیف و حقوق را از نظر اخلاقی و قانونی تعیین کرد. درواقع با نوعی فقر نظری برای توجیه ورود به حوزه کودک روبه‌رویم. همچنین نبود انسجام در نظام تربیت رسمی کودک، کوچک‌شدن خانواده‌ها و رسانه‌ای شدن فرهنگ از دیگر چالش‌های این حوزه به شمار می‌رود. درمجموع می‌توان گفت خانواده و فرهنگ حاکم بر محیط تربیت، بیشترین عاملیت را در حوزه کودکی دارد.

- دشواری رسیدن به نظریه اصیل در حوزه تربیت کودک

دکتر علم‌الهدی نیز در بخش نخست سخنانش تصریح کرد: امروز از یک سو نهاد‌های اجتماعی نتوان کافی برای برداشتن بار کودکی را ندارند و دست خانواده از این حوزه دارد

کوتاه و کوتاه‌تر می‌شود. از سوی دیگر، شاهد وابستگی نظری این سازمان‌ها و نهاد‌ها به الگوهای وارداتی غیر بومی هستیم که چالش‌برانگیز است. در حوزه حکمرانی نیز شاهد به‌محاق رفتن کودکی هستیم. در مطالعات نظری هم مهم‌ترین مسئله، دشواری رسیدن به نظریه‌ای اصیل در حوزه تربیت کودک است.

- نقش جدی حاکمیت در حوزه کودک

در ادامه، دکتر باغلی یادآور شد: باید ببینیم مهم‌ترین چالش و مسئله حوزه کودک در زمینه نظری است یا عملی یا حکمرانی؟ یکی از چالش‌های ما، انسان‌شناسی‌ای است که در

سرمایه فرهنگی تمدنی مان مطرح می‌کنیم و بسیار گسترده و کلی است. درحالی که قدرت اغواکننده رقیب در این است که این کلی را تفکیک و جزئی کرده است. در حوزه حکمرانی، مسئله کودک کی مسئله‌ای مهم است، اما در اولویت مسائل حکمرانی قرار ندارد. دست‌کم در وضعیت کنونی، حاکمیت حتما نقشی جدی در حوزه کودک دارد و تصمیمات آن دست‌کم بر تربیت معلم در کوتاه‌مدت می‌تواند مؤثر باشد. نظام حکمرانی موضوعیت دارد و می‌توانیم بگوییم هیچ حاکمیتی حوزه تعلیم‌وتربیت کودک را راه‌ها نمی‌کند. اما مدل رویارویی آن‌ها متفاوت است. حکمرانی در صورتی می‌تواند به مدل مطلوب در این زمینه برسد که با صبوری، وضعیت متفاوت و تنوع‌ها را بپذیرد. به گفته وی، پاسخ اینکه در حوزه کودک چه

